

УДК 130.123.1

DOI <https://doi.org/10.24195/spj1561-1264.2025.3.9>**Шпачинський Ігор Леонідович**

кандидат філософських наук, доцент,

доцент кафедри загальної підготовки

Миколаївського ПВНЗ «Медико-природничий університет»

вул. Арх. Старова, 4-е, Миколаїв, Україна

orcid.org/0000-0002-3946-7164

ФІЛОСОФІЯ В «ЕПОХУ КЛІПОВОГО МИСЛЕННЯ І ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ(ШІ)». АСПЕКТИ «ВЗАЄМОВІДНОСИН» У СВІТЛІ ВИЩОЇ ШКОЛИ

Актуальність проблеми. Чи встигнемо ми за стрімкими змінами, які самі ж і впроваджуємо? Людина потребує якомога більше інформації, яку, як відомо, починає отримувати навіть ще до своєї появи на світ. Відтак створюються нові, все більш досконалі засоби і способи не тільки її отримання, але й впорядкування. Це природно, цілком зрозуміло і логічно. Але інформації стає багато, можливо вже й занадто багато, що починає накладати свій відбиток і викликати відповідні зміни у самій психології шукачів цієї інформації. І в першу чергу, що теж природно, це буде стосуватись особистості, яка вчиться. Тема змін, які викликає, зокрема, поява т. зв. «кліпового мислення» і технологій штучного інтелекту фактично в усіх галузях застосовує, мабуть, цілої монографії. Ба більше, такий обсяг цілком зможе зайняти і дослідження їх впливу на одну окрему галузь – освіти – що, до речі, вже й відбувається [10–11]. Все гучніше лунають голоси взагалі про заміну особистості викладача як такого, технологіями штучного інтелекту. Відтак піддаються сумніву і переосмисленню не тільки існуючі методи і засоби навчання, а і самі цілі освіти. Ми ж спробуємо тільки окреслити деякі аспекти «взаємовідносин» зазначених факторів з філософією, а саме: її викладання, оцінювання, можливі перспективи подальшого розвитку. Тож **мета статті** – дослідити психолого-педагогічні (насамперед, мотиваційні) чинники процесу викладання філософії у вищій школі, з урахуванням появи технологій т. зв. «штучного інтелекту» (ШІ) і їх впливу на освітній процес. В якості методів дослідження використано: системно-структурний і критичний аналіз педагогічних і філософських джерел, абстрагування. В якості результатів дослідження зазначається, що проведення занять пропонованим автором чином дозволяє підвищити, насамперед, мотиваційну складову в процесі викладання філософії у вищій школі і відтак, як наслідок, рівень результатів навчання. Також окремо, в якості результату, відмічається така характерна особливість вказаного автором проведення занять, як розвиток і повнота реалізації творчого потенціалу тих, хто навчається.

Ключові слова: кліпове мислення, штучний інтелект, вища школа, філософія.

Постановка проблеми. Не будемо наводити обґрунтування такого загальновідомого факту, що якість засвоєння людиною знань повною мірою залежить від її мотивації. Відтак цілком очевидним є і відповідна направленість робіт не тільки у сфері власне педагогічній. Це питання розглядається у працях науковців фактично всіх галузей людської діяльності. Відповідно накопичений практично безцінний досвід. Та світ змінюється швидко, може й занадто швидко. Тож ми повинні якомога швидше і реагувати на поставлені виклики. Два моменти, на нашу думку, потребують першочергової уваги, це поява поняття т. зв. «кліпового мислення» і «штучного інтелекту (ШІ)».

Отже, метою нашого дослідження буде розгляд і обґрунтування умов якісного засвоєння знань з філософії в рамках вищої школи з урахуванням викликів сьогодення.

Методи дослідження: аксіоматичний, системно-структурний і критичний аналіз педагогічних і філософських джерел, абстрагування.

Виклад основного матеріалу. Сучасні проблеми викладання філософії у вищій школі охоплюють різні аспекти, пов'язані з методикою, змістом та сприйняттям філософії як навчальної дисципліни. Конкретизуючи ці проблеми, можливо відмітити в першу чергу обмеження навчальних програм, труднощі адаптації змісту до сучасних викликів, власне методологічні труднощі, кадрові проблеми, ціннісні виклики, проблеми дистанційного навчання. Але навіть серед цього переліку, вважаємо, чільне місце займає недостатня мотивація студентів, що і обумовило наш інтерес до цього питання. Наразі звернемо увагу на деякі ключові «вихідні» моменти щодо цього питання, які, на нашу думку, необхідні для подальшого обґрунтування, в підсумку, нашої точки зору.

Отже, як зазначалося, питання мотивації, звісно між інших питань але головне в прив'язці до методологічного контексту, розглядалося багатьма науковцями. Обсяг викладу не дозволяє охопити увесь перелік робіт, тож ми відмітимо тільки деякі за останні роки, в напрямку, який нас цікавить. Так, зокрема, проблемний метод розглядався у працях Карівець І. (2018), методиці «перевернутого класу» приділено увагу в трудах Ф. Тихомірової (2021). Огляд інноваційних методів викладання дисципліни «Філософія» в умовах дистанційного навчання проведений у праці Р. Вербової (2021). Своєрідне узагальнення викладання філософії із залученням інтерактивних методів висвітлено у дослідженнях О. Алієвої, Г. Дьяковської (2023).

Тепер, в свою чергу, наведемо визначення зазначених у проблемному полі термінів. Тож кліпове мислення «розглядається як здатність людини сприймати навколишній світ за допомогою короткого, яскравого посилу, що втілений у форму певного кліпу. Створений таким чином образ реального світу за допомогою уривків різноманітної інформації й осколків вражень (схожого з перемиканням каналів (zapping)) не потребує включення уяви, рефлексії, осмислення, оскільки в умовах перенавантаження та майже миттєвого оновлення інформації, відсутності часового розриву між нею все побачене та почуте швидко втрачає актуальність і стає застарілим» [7].

Якраз в останньому з наведених перед цим першоджерел [6] також наголошується, що «сьогоднішні студенти мають значні проблеми з концентрацією уваги та сприйняттям аудіоінформації».

Тепер щодо, власне, мотивації. В тому ж таки дослідженні зазначається, що «формування компетенцій передбачає застосування нових технологій і форм реалізації в навчальній роботі. Чільним пріоритетом системи вищої освіти в Україні мусить стати рішення завдання підготовки високо інтегрованих кадрів на основі принципу зацікавленості слухача. З огляду на це, вважаємо, що викладачам доречно застосовувати подібні засоби та методи навчання, які були б доречні в активізації творчої здатності студента, прагнення до засвоєння нового матеріалу (підвищення мотивації до навчання, засвоєння системи професійних знань і компетенцій)» [6]. Але ж яким чином обумовлюється виникнення мотивації? Вважаємо, відповідь буде очевидною – в тому числі і в першу чергу від зацікавленості до того, до чого є схильність / потяг у того, хто навчається. Відтак є загальновідомим той факт, що у кожної людини від народження неоднакові спеціальні задатки, які згодом можуть сформуватися у відповідні здібності. Тобто комусь більше до вподоби т. зв. «гуманітарний» напрямок діяльності, комусь природничий, а хтось проявляє цікавість до техніки тощо.

Звернемо тепер увагу на особливості викладання курсу філософії в Україні і за кордоном, зокрема в США. В цьому аспекті вельми цікавим є дослідження О. Кулика [9], у висновку якого зазначається, зокрема, наступне.

«1. Якщо в Україні вважають, що головним елементом отримуваних філософських знань має бути історико-філософський матеріал, то в США переконані, що перевага має належати матеріалу епістемології, логіки, метафізики, етики.

2. В Україні розповсюдженою є позиція, що протягом навчання філософії має відбуватися виховання особистості студента, а в США викладачі займаються лише навчанням студентів, а саме розвитком в них вмінь та наданням знань.

3. Такі важливі з точки зору викладачів США цілі навчання філософії як розвиток вмінь аргументувати та розвиток комунікативних навичок студентів, в Україні не вважається основними цілями навчання філософії».

Деталізуючи зазначені висновки протягом послідовного викладення матеріалу для їх обґрунтування, автор, зокрема, щодо першого пункту зазначає, що «...українські курси філософії розпочинаються, а нерідко і закінчуються тим, що викладач епоха за епохою розповідає: що, коли і як було висловлено різними найбільш помітними представниками філософії, і який внесок ці представники зробили у розвиток культури, тобто...зазвичай головний сегмент стандартного українського курсу «Філософія» – це історія філософії... Натомість в зарубіжних стандартних курсах філософії суть полягає не в тому, щоб розповідати студентам про особливості філософського мислення в різних історичних епохах, а в тому, щоб розповідати студентам про ключові теми філософії в рамках епістемології, метафізики, філософії свідомості, філософії релігії, політичної філософії, етики, але при цьому підкріплюючи цю інформацію читанням відповідних першоджерел, які систематизовані не за історичним, а за тематичним критерієм» [9].

Тепер щодо другого пункту наведеного цитування. Тут, все ж таки, ми не вважаємо цілком доцільним пріоритети наших закордонних колег. Виховання традиційно розглядалося в якості основної складової ментальності нашого народу, тим більше в аспекті існуючої на сьогоднішній час загальнолюдської проблеми гуманізації суспільства. Хоча, безумовно, акцент на т. зв. «практичності» отриманих знань є беззаперечним.

Щодо третього пункту порівняння, зауважується що «...в університетах США широко використовуються посібники з філософського письма, в яких докладно і наочно викладено як саме в різних типах письмових робіт студенти можуть демонструвати вміння строго та чітко будувати умовиводи... Також іноді студентам надається перелік пунктів, які вони мають висвітлити в своїх response paper... У нас, в Україні, коли йдеться про навички технік письмового вираження ідей, вважається, що навчанням цьому мають займатися філологи, а не філософи. Що стосується навичок усної комунікації, тут покладають сподівання на викладачів риторики» [9].

Продовжуючи нашу думку, хотілося б тепер навести наступне висловлювання Сенеки з його листів до Луцилія, а саме, що «...хіба читання багатьох письменників і різноманітних книжок не подібні бродяжництву і непосидючості? Потрібно довго залишатись з тим чи іншим з великих розумів, живлячи ними душу, якщо хочеш здобути щось таке, що в ній би залишилось. Хто повсюди – той ніде. Хто проводить життя у мандрах. У тих в підсумку гостей багато, а друзів немає. Те ж саме обов'язково буде і з тим, хто з жодним з великих розумів не освоїться, а пробігає усе поспіхом».

Беручи до уваги усе вищевикладене, можемо тепер запропонувати викладення курсу «Філософія» наступним чином.

Враховуючи тенденцію послідовного і неухильного скорочення годин на викладання курсу, пропонуємо все ж таки залишити пріоритет т. зв. «історичної структуризації матеріалу дисципліни», але провести лекції лише по одній парі на кожний історичний етап філософії, а саме: вступна, Давня Греція, Рим, Середньовіччя, Відродження. Новий час.

Враховуючи широке поширення т. зв. «кліпового мислення», в лекціях дати тільки стислий огляд філософських думок того часу і їх персоналій, з метою, свого роду «запалити вогник інтересів студентів». А далі, без лекцій по окремим розділам філософії, які, зазвичай, проводяться згідно стандартної програми, провести семінари по вибраним філософам за уподобанням студента. Звідси, як було сказано, і завдання викладача – «запалити іскру» і в подальшому її «роздмухати». Тож передбачається, що по-перше, студенти будуть самі вибирати персоналії філософів за своїми уподобаннями (нахилами), і одним з питань до них на семінарах буде обґрунтування мотивів такого вибору. По-друге і відповідно, ми не будемо на семінарах «пробігати поспіхом великі розуми» (за Сенекою), а розбирати хід їхніх думок глибоко, оскільки є інтерес доповідача, а це – головне. Тепер по-третє, щодо досягнення цілей виховання. Як відомо, фактично кожен філософ має певну «сферу своїх інтересів», яка пролягає у відповідних розділах філософського знання, а саме, як і було також зазначено, це «епістемологія, метафізика, філософія свідомості, філософія релігії, політична філософія, етика» etc. Тож, відповідно, і студенти, вибираючи певного філософа, будуть «працювати за тематичними напрямками» програми курсу, торкаючись питань онтології, гносеології, соціальної філософії, етики тощо. А у коло питань, які

роглядають останні, як відомо, якраз і входять аспекти виховання, моральних цінностей, врешті-решт соціалізації особистості. Нарешті, по четверте, оцінювання можливо вести викладачу по критеріям оцінки есе (дати їх у вступній лекції), враховуючи оцінки самих студентів кожному виступаючому також. Це буде сприяти виробленню студентами вмінь щодо комунікативних навичок. Окремо можливо оцінювати самі питання, які задаються, в якості додаткових балів до виступу в свою чергу того, хто зараз задає питання доповідачу.

Зупинимось трохи на змістовній складовій вступної лекції, яка, відповідно пропонованій методології, має виняткове значення. Викладачу потрібно, так би мовити, пояснити «правила гри». Тож, після пояснення суті проходження матеріалу курсу, викладач дає критерії, за якими буде оцінюватись усний виступ студента на семінарі. Вони подібні до критеріїв написання такого, широко розповсюдженого у західних ЗВО твору, як есе і будуть виступати у ролі вищезазначених «пунктів response paper». Наведемо їх і ми:

1. *Відповідність змісту есе заявленій темі.* Це дуже тонкий момент, який потребує глибокого розуміння обраної теми. Наприклад, студенту потрібно розкрити тему про вплив віртуальної реальності на студентів зво. Замість розгляду негативного чи позитивного впливу студент зводить роботу до опису самої віртуальної реальності і цим і обмежується.

2. *Повнота розкриття теми.* Оцінюючи роботу з цього критерію, викладач з'ясовує, чи зумів студент висвітлити історію, теорію проблеми, чітко сформулювати всі необхідні терміни; наскільки виявив творчий підхід при викладі своєї позиції, чи наводив оригінальні приклади та метафори.

3. *Наявність у роботі позиції її автора.* Есе – це не сувора наукова робота, яка буде рясніти відкриттями та висловлюваннями відомих діячів. В есе дуже важливий саме авторський погляд на проблему, вміння висловити своє ставлення до неї, запропонувати несподіване рішення чи засумніватися у існуючому порядку/підтримати альтернативні точки зору, наявність інформації про які є обов'язковою.

4. *Аргументованість висунутої тези роботи.* Хоча есе допускає вільний стиль викладу та розмовну мову, аргументи на доказ обраної позиції мають бути чіткими та по можливості науковими (закон достатніх засад логіки). Викладач може знизити оцінку за роботу, якщо побачить у ній докази, сформульовані лише на побутовому рівні, тоді як студент міг навести з цього питання теоретичні міркування із застосуванням усієї доступної інформації в рамках предмета, що вивчається.

5. *Чіткість та логічність викладу.* В есе не повинно бути жодного хаосу: стрибків з одного питання на інше, обірваних думок, просторових відступів не по темі чи плутанини в основних елементах роботи.

6. *Ерудованість та поінформованість.* Студент отримає додаткові бали, якщо покаже свою обізнаність в останніх подіях, що відбуваються у світі, а також блисне широким кругозіром, вмінням робити чіткі та обґрунтовані висновки.

7. *Обґрунтованість висновків.* У висновках має бути підбито підсумок знайдених рішень, даних оцінок, наведених аргументів (можливе практичне застосування). При цьому, якщо висновок дає оцінку проблеми з теоретичних позицій, він оцінюється вище, ніж оцінка, дана на побутовому рівні. За оригінальні міркування у висновках автор есе також отримує додаткові бали.

8. *Грамотне оформлення.* Робота має бути бездоганна у плані орфографічних, граматичних, стилістичних та інших помилок, і оформлена у суворій відповідності з прийнятими стандартами [6].

За великим рахунком, есе хоч і не є строго науковою роботою, але за своєю структурою та характеристиками написання найбільше може розцінюватися як прообраз наукової статті. Пропонується, як бачимо, також трохи «додобити» критерії, ввівши обов'язкову наявність альтернативної точки зору, пам'ятаючи про «розвиток критичного мислення».

Якраз у світлі розгляду такого питання, як «отримання інформації», звернемося тепер до аналізу впливу технологій штучного інтелекту на навчальний процес.

Ми вже зазначали раніше, що за кордоном технологіям ШІ в освіті приділяють велике значення як в аспекті викладання так і навчання. Так, зокрема, наголошується, що «...завдяки можливостям штучного інтелекту працювати з природними формами введення [інформації]

та основоположними перевагами ІІІ моделей, ІІІ може бути особливо потужним інструментарієм для розширення наданої учням адаптивності» [11, с. 22]. Втім, відмітимо, зазначається по-перше, той факт, що «...моделі ІІІ, які обговорюються в основних новинах, можуть швидко генерувати переконливі есе на різноманітні теми» [там же]; по-друге, «...є щось унікальне та потужне у взаємодії між наставником [персоналія педагога] та учнем, що неможливо легко відтворити іншими засобами [системи ІІІ]» [10, с. 128].

У вітчизняній освітянській сфері також оперативно відгукуються на поставлені виклики. Так, зокрема, МОН України спільно з групою ІТ-компаній Netpeak Group запустили безплатний курс «Від початківця до експерта в ІІІ», в якому другий модуль курсу під назвою «Зустрічайте помічника» має такий зміст: «Допомога у роботі та житті від ІІІ: Створення казок та відеокліпів, генерація ідей для проєктів, розв'язання задач, аналіз інформації, допомога у роботі та в житті» [9]. Нещодавно, в кінці 2024 року, НАПН України проведено ІV Всеукраїнську науково-практичну конференцію «Інноваційні практики наукової освіти», в матеріалах якої розкрито перспективи і способи впровадження наукової освіти, а також питання популяризації її інноваційних практик, і одна з секцій якої мала назву «Сучасні технології: використання АІ, VR, AR, цифрових лабораторій і платформ» [8]. Відтак короткий висновок по цьому.

Більшість вітчизняних і закордонних дослідників, як ми впевнилися, наголошують на використанні систем ІІІ в якості чудового інструменту, в першу чергу, для «впорядкування» інформації, яка обробляється тим, хто навчається.

Тож, стосовно нашого дослідження, ми вважаємо, що нехай студенти користуються повною мірою усім, чим можливо і чим хочуть при самостійній роботі по підготовці до виступу і навіть згодом, під час його проведення (якщо це буде в умовах дистанційного навчання). Не потрібно остерігатися цього факту, оскільки сам характер поставлених питань буде зумовлювати можливість або неможливість явно очевидного використання першоджерел, і в тому числі систем ІІІ. Ба більше, проведення захисту студентом своєї позиції таким чином буде виступати в якості своєрідного «тренувального майданчика» формування і постановки питань для інших студентів. Ці питання вимагали б не стільки прямої однозначної відповіді по перевірці конкретних фактів, а розгорнутого обґрунтування позиції доповідача. Але все ж таки бажано проводити цей т. зв. «захист» позиції студента оффлайн, принаймні в умовах змішаного навчання: лекції – онлайн, семінари – очно.

В якості апробації пропонованого, можливо зазначити два моменти.

По-перше, можливо проводити навіть прийом екзамену таким чином, тобто, як і виступ на семінарі, обґрунтовуючи позицію вибраного студентом філософа, що і було зроблено автором в межах однієї навчальної групи студентів.

По-друге, і більш розлого. Автор на протязі майже двох десятиріч років був Президентом міського філософського клубу «Позиція» м. Миколаєва, на щомісячних засіданнях якого вибір тематики виступаючому надавався за таким же принципом, тобто – за його уподобаннями, а самими виступаючими іноді бували студенти закладів вищої освіти міста. Досвід показав, що, незважаючи на вік і здебільшого «нефілософський» фах доповідачів, була проявлена висока зацікавленість слухачами і кваліфіковане проведення обговорення (надання відповідей на питання) після виступу по темі.

Отже, підсумовуючи вже усе вищевикладене, можливо зробити наступні **висновки**:

1. В ході викладання матеріалу курсу «Філософія» за «історичним» принципом пропонується і вивчення її розділів, але не після, а в процесі розгляду етапів історичного розвитку і становлення філософського знання, по персоналіям філософів і їх роботам в певній сфері.

2. На відміну від США, ми також займаємося і питаннями виховання і утвердження духовних цінностей особистості – хтось із студентів вибере філософа з пріоритетом робіт в цій сфері; і розвитком їх «пізнавально-методологічних» навичок – хтось вподобає роботи філософів в галузі епістемології, логіки.

3. Розвиток комунікативних здібностей буде відбуватись в ході обговорення і «захисту» виступів доповідачів, вироблення спільного розуміння позицій кожного.

4. Системи штучного інтелекту будуть виступати в якості потужного інструменту у справі, перш за все, аналізу і обробки інформації як тим, хто навчається, так і самим викладачем. Відтак потрібно не тільки не ставитися з насторогою до їх використання в процесі навчання, а навпаки, сприяти вмілому і всебічному засвоєнню їх інструментарію у справі досягнення поставлених цілей і потрібних результатів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алієва О., Дьяковська Г. Методика викладання філософії із залученням інтерактивних методів. DOI: https://journals.snu.edu.ua/index.php/DOMTP_SNU/article/view/644 (дата звернення: 7.01.2025).
2. Вербова Р. Інноваційні методи викладання дисципліни «Філософія» в умовах дистанційного навчання. *Збірник наукових праць SCIENTIA*. 2021. С. 61–66.
3. Карівець І. Проблемне навчання філософії (на прикладі Національного університету «Львівська політехніка»). *Філософія освіти*. 2018. № 1. С. 180–198.
4. Кулик О. В. Цілі навчання філософії в США та Україні. *Гілея* : науковий вісник. 2017. Вип. 126. С. 341–346.
5. Соболева С. М. Кліпове мислення як соціально-психологічний феномен та його роль у навчально-пізнавальній діяльності студентів. DOI: <https://doi.org/10.32840/2663-6026.2019.3-2.16> (дата звернення: 7.01.2025).
6. Тихомірова Ф. А. Дистанційне викладання філософії як виклик для класичного університету. URL: <http://liber.onu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/30928/1/143-147.pdf> (дата звернення: 7.01.2025).
7. Критерии оценки эссе. URL: <https://www.akademik.help/esse/kriterii-ocenki-esse> (дата звернення: 7.01.2025).
8. Інноваційні практики наукової освіти : матеріали IV Всеукраїнської науково-практичної конференції (Київ, 11–16 грудня 2024 року). Київ : Інститут обдарованої дитини НАПН України, 2024. URL: <https://surl.li/uwxelu> (дата звернення: 7.01.2025).
9. Курс зі штучного інтелекту: від початківця до експерта. URL: <https://surl.li/ejneya> (дата звернення: 7.01.2025).
10. Ethan Mollick. Co-intelligence: living and working with AI. Portfolio/Penguin. An imprint of Penguin Random House LLC, 2024. URL: <https://surli.cc/fitksa> (дата звернення: 7.01.2025).
11. Miguel A. Cardona. Artificial Intelligence and the Future of Teaching and Learning. Ed.D, 2023. URL: <https://tech.ed.gov> (дата звернення: 7.01.2025).

REFERENCES

1. Aliieva O., Diakovska H. (2023) Metodyka vykladannia filosofii iz zaluchenniam interaktyvnykh metodiv. [Aliieva O., Dyakovska G. Methodology of teaching philosophy with the involvement of interactive methods]. DOI: https://journals.snu.edu.ua/index.php/DOMTP_SNU/article/view/644 [In Ukrainian].
2. Verbova R. (2021) Innovatsiini metody vykladannia dystsypliny “Filosofia” v umovakh dystantsiinoho navchannia. *Zbirnyk naukovykh prats SCIENTIA*. liutyi, 2021. S. 61–66. [Verbova R. Innovative methods of teaching the discipline “Philosophy” in distance learning conditions. *Collection of scientific works SCIENTIA*. February, 2021. P. 61–66] [In Ukrainian].
3. Karivets I. (2018) Problemne navchannia filosofii (na prykladi Natsionalnoho universytetu “Lvivska politekhnikha”). *Filosofia osvity*. 2018. № 1. S. 180–198 [Karivets I. Problem-Based Teaching of Philosophy (on the Example of Lviv National Polytech). *Philosophy of education*. 2018. No. 1. P. 180–198] [In Ukrainian].
4. Kulyk O. V. (2017) Tsili navchannia filosofii v SSHa ta Ukraini. *Hileia: naukovyi visnyk*, 2017. Vyp. 126. S. 341–346 [Kulik O. V. The goals of teaching philosophy in the USA and Ukraine. *Gulea: The scientific bulletin*. Vyp. 126. Pp. 341–346] [In Ukrainian].
5. Soboleva S. M. (2019) Klipove myslennia yak sotsialno-psykholohichniy fenomen ta yoho rol u navchalno-piznavalnii diialnosti studentiv [Soboleva S. M. Clip thinking as a socio-psychological phenomenon and its role in educational and cognitive activity students]. DOI: <https://doi.org/10.32840/2663-6026.2019.3-2.16> [In Ukrainian].
6. Tykhomirova F. A. (2021) Dystantsiine vykladannia filosofii yak vyklyk dlia klasychnoho universytetu [Tikhomirova F. A. The distance teaching of philosophy as a challenge for the classical university]. URL: <http://liber.onu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/30928/1/143-147.pdf> [In Ukrainian].

7. Kryteryy otsenky esse (2013) [Essay evaluation's criteria]. URL: <https://www.akademik.help/esse/kriterii-ocenki-esse> [In Russian].
8. *Innovatsiini praktyky naukovoï osvity : materialy IV Vseukrainskoi naukovo-praktychnoi konferentsii* (Kyiv, 11–16 hrudnia 2024 roku) (2024) [*Innovative practices of scientific education : materials of IV All-Ukrainian scientific and practical conference* (Kyiv, December 11–16, 2024)]. Kyiv : Instytut obdarovanoi dytyny NAPN Ukrainy. URL: <https://surl.li/ckhswu> [In Ukrainian].
9. Kurs zi shtuchnoho intelektu: vid pochatkivtsia do eksperta (2024) [Artificial intelligence course: from beginner to expert]. URL: <https://surl.li/iydhsd> [In Ukrainian].
10. Ethan Mollick (2024). Co-intelligence: living and working with AI. Portfolio/Penguin. An imprint of Penguin Random House LLC. URL: <https://surl.li/ysyhco> [In USA].
11. Miguel A. Cardona (2023). Artificial Intelligence and the Future of Teaching and Learning. Ed.D. URL: <https://tech.ed.gov> [In USA].

Shpachinskyi Ihor Leonidovych

Doctor of Philosophical Sciences, Associate Professors,
Associate Professors at the Department of General Training
Private higher educational institution
“Medical University of Natural Sciences”
4-e, Arch. Starova str., Mykolaiv, Ukraine
orcid.org/0000-0002-3946-7164

PHILOSOPHY IN THE “ERA OF CLIP THINKING AND ARTIFICIAL INTELLIGENCE (AI)”. ASPECTS OF “RELATIONSHIPS” IN THE LIGHT OF HIGHER EDUCATION

*Will we keep up with the rapid changes, that we are implementing ourselves? A person needs as much information as possible, which, as we know, begins to receive even before his birth. Therefore, new more and more perfect means and methods are created not only for its receipt, but also for its ordering. This is natural, quite understandable and logical. But there is a lot of information, perhaps too much, which begins to leave its mark and cause corresponding changes in the psychology of those seeking this information. And first of all, which is also natural, this will concern the individual, who is learning. The topic of changes caused, in particular, by the emergence of the so-called “clip thinking” and AI in all fields, probably deserves an entire monograph. Moreover, such a volume could well occupy the study of their impact on one separate field – education – which, by the way, is already happening [10; 11]. There are voices about replacing the teacher's personality with artificial intelligence technologies. As a result, not only existing methods and means of teaching, but also the very goals of education are being questioned and reconsidered. We will only try to outline some aspects of the “relationship” of these factors with philosophy, namely: its teaching, assessment, possible prospects for further development. Therefore, the **purpose** of the article is to investigate the psychological and pedagogical (primarily, motivational) factors of the process of teaching philosophy in higher education, taking into account the emergence of so-called technologies. “artificial intelligence” (AI) and their impact on the educational process. The following research methods were used: system-structural and critical analysis of pedagogical and philosophical sources, abstraction. As a result of the study, it is noted that conducting classes in the manner, proposed by the author, allows to increase, first of all, the motivational component in the process of teaching philosophy in higher education and, as a result, the level of learning outcomes. Also, separately, the author is noted such a characteristic feature of the teaching, as the development and full realization of the students's creative potential as a result.*

Key words: clip thinking, artificial intelligence, higher education, philosophy.

Дата надходження статті: 02.07.2025

Дата прийняття статті: 16.09.2025

Опубліковано: 21.10.2025